

Pater et Filius est et existit, sed quatenus Filius et per Filium Pater est manifestatus. Verum cum Tertullianus hic Deum spectet absolute et sine distinctione personarum, et spectet relationem Dei ad terminum externum, et rationem patris coniungat cum ratione iudicis, ac relationem filii ad Deum patrem cum relatione peccatoris ad Deum iudicem, videtur saltem longe probabilior explicatio, quam alteri praefert etiam Bellarminus (de Christo l. I. c. 10.), ut filius intelligatur adoptivus, homo vel angelus, quae scilicet creatura rationalis extrinsecus accedens Deum ex tempore patrem denominavit.

CAPUT III.

DE CONSECTARIIS CONNEXIS CUM UNITATE NATURAE
ET DISTINCTIO PERSONARUM.

THESES XII.

*De communitate reali attributorum et omnis operationis
ad extra in tribus personis divinis.*

« Quoniam una est trium personarum essentia, propterea etiam omnia adtributa absoluta communia sunt, et adtributum quodvis non specie sed numero unum in tribus personis. Propter eandem rationem operatio ad extra nulla potest esse propria uni personae, sed quaevis necessaria communis est et numero una indistincta in tribus personis, non secus ac una et indistincta est trium natura. »

I. Pater, Filius et Spiritus Sanctus sunt unus Deus. Nullo ergo modo distinguntur, quatenus sunt Deus; adeoque deitas seu essentia seu absoluta perfectio, qua Deus esse intelligitur et quae Deus est, omnino est una indistincta (1). Distinguuntur autem tres, quatenus formaliter est Pater producens Verbum seu generans Filium, et qua-

(1) In Bulla « Auctorem Fidei » Pius VI. reprehendit dictum Pistoriensem, « Deum in tribus personis distinguere. » Namque, ait Pontifex, « Deus unus quidem in tribus personis distinctis dicitur, non in tribus personis distinctus; cuius formulae commutatione hoc vi verborum subrepit erroris periculum, ut essentia divina distincta in personis putetur, quam fides catholica sic unam in personis distinctis confitetur, ut eam simul profiteatur in se prorsus indistinctam. »

tenus formaliter est Filius genitus a Patre, et quatenus formaliter est spiratus a Patre Filioque. Adeoque distinctio realis unice sistit in relationibus originis unius ab altero: hic relativus ad alterum relatum, principium ad principiatum non sunt unus, sed sub hac ratione relativi realiter distincti; qui est Pater Filius, is non est Filius; et qui est Filius Patris, is non est Pater, est tamen Filius illud absolutum quod est Pater, et viceversa. Hinc est verissimum et ad multis tricas parum utiles prompte explicandas commodissimum illud theologorum axioma: « in Deo omnia unum, ubi non obviat relationum oppositio » (1). Sane quod appellamus adtributum absolutum, realiter non est aliud quam divina simplicissima essentia a nobis sub formali ratione huius vel illius perfectionis, puta sapientiae, institutae etc. concepta; nec vero adtributum vel unum ab altero vel ab essentia reali habet originem, secus iam non esset absolutum (solutum a relatione), sed procedens esset relatum ad suum principium processionis, hocque ipsis tot essentia relativa inter se realiter distincti h. e. tot personae, quot numerarentur adtributa. (Cf. Tract. de Deo th. XIII. XX. XXVI.).

Non igitur ideo solum quia adtributa realiter sunt ipsa essentia divina, sed ideo quia nullam habent originem reali sive ab essentia sive a se invicem, adeoque « nulla obviat relationum oppositio, » necessario sicut essentia per se ita eadem essentia sub formali ratione cuiusvis adtributi absoluti spectata una est et non multiplicabilis. Unde si aliquod adtributum absolutum conciperetur in una persona e. g. in Patre, et negaretur idem in persona altera, eo ipso huic essentia divina simplicissima et divinitatis nataretur; et si adtributum specie solum idem, numero autem distinctum in distinctis personis affirmaretur, ei ipso

(1) Axioma quoad sensum tam est antiquum quam professio fidei in Deum unum essentia et trium personis; quod ipsa verba adhibitum etiam in Concilio Florentino (decreto pro Iacobitis), tribui solet auctoritatis Anselmo: « nec unitas amittit aliquando suam consequentiam, ubi non obviat aliqua relationis oppositio » 1. de Spiritu Sancto c. 2. Legem tria priora capita huius libri Anselmi. Cf. Petav. VII .c. 9.

essentiae distinctae et plures Dii inducerentur. Contra vero licet relationes originis i. e. formalis ratio Patris et Filii et Spirati realiter sint ipsa essentia divina, proindeque non ab essentia origine reali procedant nec ab ea realiter distinguantur, habent tamen istae relationes et (quod perinde est) significations concretae relativi inter se rationem principii ac principiati, unus realiter procedit ab altero, et proinde « obviat relationum oppositio », ut Pater Filius non sit Filius, Filius Patris non sit Pater, sed sub hac formalis ratione relativorum et sub hac sola realiter inter se distinguantur.

Hic numericae unitati essentiae et attributorum in tribus distinctis nihil obest, quod essentia in Patre est non communicata et communicabilis, in Filio communicata a Patre, in Spiritu Sancto communicata a Patre et Filio, adeoque videatur aliter se habere in una persona quam in altera. Hic enim diversus modus non afficit essentiam absolute spectatam seu ipsum absolutum *Esse*, unum omnino et indistinctum; sed ille modus reipsa est relatio paternitatis, filiationis et processionis. Quid enim sibi vult, quod *essentia in Patre est incommunicata et communicabilis?* Nihil aliud, quam quod essentia absoluta est simul relativum, et sub hac ratione relativi est non procedens ab altero (*ἀγενήτος*) sed principium producens Verbum seu generans Filium; porro sub hac ratione relativi se habent ut principium ad Filium, essentia iam non est formaliter essentia absoluta communis, sed est Pater hypostasis. Pariter illud: *essentia in Filio est communicata*, non aliud significat, quam quod essentia absoluta est simul relativum procedens per generationem ut Verbum seu ut Filius ab altero relativi, quod est Pater generans; tum autem iterum sub hac ratione relativi procedens ut Verbum, essentia non est formaliter essentia absoluta communis, sed est Filius hypostasis: « quaelibet trium personarum est illa res, videat substantia, essentia seu natura divina.... et illa res non est generans neque genita neque procedens, sed est Pater qui generat, et Filius qui generatur, et Spiritus Sanctus qui procedit; ut distinctiones sint in personis et

unitas in natura » Conc. Later. IV. cap. *Damnamus*. Sed haec melius intelligentur, ubi agemus de propria ratione hypostasis divinae.

Probatio pro hac trium personarum unitate in omnibus perfectionibus absolutis non alia necessaria est praeter eam, qua divinitas Filii et Spiritus Sancti et consequenter unitas essentiae in tribus distinctis multipliciter superiorum demonstrata est. Formaliter communicatio attributorum exprimitur in locis Scripturae, ubi Filius in relatione ad Patrem profitetur: « Pater meus quod dedit mihi, maius omnibus est » Io. X. 29.; « sicut Pater habet vitam in semetipso, ita dedit et Filio vitam habere in semetipso » ibid. V. 26. « omnia quae dedisti mihi, abs te sunt » ibid. XVII. 7. « mea omnia tua, et tua mea sunt » ib. XVII. 10.; « omnia quaecumque habet Pator, mea sunt, propterea dixi, quia de meo accipiet » ib. XVI. 15.

II. Eodem prorsus modo, ut una est et indistincta trium personarum natura cum omnibus suis perfectionibus absolutis, una est etiam et indistincta trium personarum operatio *ad extra*. Patet veritas ex propria ratione operationis divinae. Ea enim non est aliud, quam ipsa divina essentia sub formalis ratione absoluti intellectus et absolute voluntatis omnipotentis cum connotatione termini extrinsecus efficiendi. Atqui essentia divina, sub quavis formalis ratione absoluta pro nostro modo distinguendi spectetur, proindeque etiam sub formalis ratione intellectionis et volitionis absolute prorsus numero una est eademque in tribus personis. Talis ergo est operationis unitas in tribus personis.

Idem declaratur ex ipsa ratione personae divinae. Personae in Deo non distinguuntur nisi relationibus originis, quatenus sub formalis ratione relativi una est principium se habens ab alteram ut principiatum; Pater a Filio nullo alio modo distinguitur nisi sola paternitate et filiatione, Pater et Filius a Spiritu Sancto non distinguuntur, nisi quod spiratione se habent ut principium ad procedentem; *paternitas* igitur (quae simul est *ἀγενήτως*, quatenus haec intelligatur ut aliquid positivum, seu ut ratio principii sine principio, *filiatio*, *processio* sunt relationes substantiales).

tivae singulis personis propriae, *spiratio* communis Patri ac Filio potest dici propria solum in comparatione principii spirantis cum Spiritu Sancto procedente, cui non est communis. Praeter has igitur relationes ad intra, et si quae sit *hypostatica* relatio ad extra, reliqua omnia quae de Deo concipi possunt, absoluta sunt et ideo unum indistinctum in tribus, sicut tres sunt unus Deus. Iam vero operatio effectrix in Deo nec est generatio nec nativitas nec spiratio nec processio, nec *hypostatica* relatio ad terminum externum. Ergo omnis operatio ad extra est una indistincta in tribus personis, sicut una est trium deitas, seu sicut unus est Deus.

Dixi: operatio non est relatio *hypostatica* ad terminum extnum (i. e. a Deo distinctum a diversum). Relatio *hypostatica* nec ex fide nec supposita fide ex lumine rationis alia potest intelligi, nisi vel *ad intra* personae producentis personam aliam aut procedentis ab alia persona, vel *ad extra* personae hypostaticae unitam habentis naturam creatam. Relatio *hypostatica* *ad intra* projecto non potest esse efficiens terminum extnum, sed respicit personam divinam. Terminus vero extenus prae hac interna relatione connotari non alias potest (praescindenda nunc ab unione *hypostatica*) quam personae manifestatio ad extra per aliquam efficientiam; generatio et spiratio cum hac connotatio est *missio Fili* a Patre, ac *missio Spiritus Sancti* a Patre et Filio. Quod igitur in missione est proprium uni personae et non commune tribus, ex parte personae mittentis non est operatio sed relatio generantis et spirantis; ex parte personae missae est relatio filiationis vel processionis; efficientia vero ad extra quae connotatur in missione, necessario communis est tribus personis, ut sunt unus Deus (1).

(1) « Missio est et essentiale (pertinens ad essentiam communem) et notionale (proprium personae distinctae), secundum aliud et aliud. Secundum enim respectum quem importat missio ad summum principium, est notionale; secundum autem respectum quem importat ad effectum in creatura, est essentiale... Nomen potest connotare effectum in creatura duplicitate; vel secundum rationem principii tantum, et quia eadem est operatio totius Trinitatis, operiet quod tale nomen commune sit toti Trinitati et ad essentiam pertinens; vel ita quod cum ratione principii respectu creaturae etiam aliquid aliud importet (sc. relatio-

Remanet ergo sola *unio hypostatica*, quae potest esse propria uni personae et non communis tribus. Divinae enim hypostases singulæ propriam solum habent formalem rationem hypostaseos, sed commune eis est et unum, quidquid ad naturam spectat; functio vero hypostaseos, formaliter ut est hypostasis ratione distincta a natura, nec revelatione nec lumine rationis cognoscitur alia, quam quod sit subiectum habens naturam ut suam. Unde propria uni hypostasi et non communis tribus functio ad extra non alia potest intelligi, quam ut habeat assumptam naturam creatam ut suam, quod fieri posse et factum esse ex revelatione novimus. At hoc *habere naturam* non est operatio effectrix, sed est *hypostatica terminatio*, et status quidam intelligendus secundum analogiam causae formalis non causae efficientis. Quidquid vero efficientiae in ea unione intercedit, id totum est Dei unius et trini. In summa personae divinae ad extra non operantur, formaliter ut sunt tres distincti relativi ad invicem, sed ut sunt unus Deus. Principium enim seu potius subiectum *quod operatur*, est quidem hypostasis; sed principium *quo fit operatio*, est natura.

Hinc apud ss. Patres et in Conciliis est axioma in doctrina de SS. Trinitate et de Christo momenti maximi: operationes non sunt *hypostaticae* sed *naturales*, h.e. distinctio operationis secundum speciem et numerum non sequitur numerum hypostaseon sed speciem et numerum naturarum. Ubi igitur una numero est natura, etiam plures sint hypostases, una numero est operatio, ut in SS. Trinitate; contra ubi plures sunt numero naturae, et ubi naturae non

nem personalem); et tunc quamvis secundum respectum ad creaturam det intelligere essentiam, tamen secundum aliud quod significat, potest ad personam pertinere, sicut assumere carnem importat et operationem quae communis est tribus personis, et terminum operationis in quem terminata est assumptio, quod propria est personae Filii. Similiter dico, quod *domum* (ut est nomen Spiritus Sancti) praeter respectum ad illum cui donabile est (ad extra), importat respectum ad illum, a quo est sicut a principio, respectu eius auctoritatem (originis) habente (h. e. importat respectum ad Patrem et Filium, a quo Spiritus Sanctus procedit), et ex hac parte est notionale » S. Th. 1. dist. 16. q. 1. a. 2.; dist. 18. q. 1. a. 1.

modo numero plures sunt sed etiam diversae, etiam si una sit hypostasis, ut in Christo, ibi etiam ordo operationum est multiplex et diversus pro multiplicitate et diversitate naturarum. Hoc principium Patres assumunt ut omnino evidens et concessum ab omnibus, quando de Deo agitur, quia operatio divina est ipsa divina essentia atque ideo admissa alia operatione in Patre et alia in Filio, hoc ipso assereretur alia atque alia essentia. Inde vero contra monothelitas demonstrant, in Christo non posse negari duplum diversum ordinem operationis divinae et humanae, quin eo ipso admittatur una tantum natura ac proinde monophysitarum haeresis inducatur. Ita in causa monothelitarum ex unitate operationis trium personarum argumentatur s. Agatho Pontifex in epistola ad Imp. lecta in Concilio VI. (Harduin. T. III. p. 1083). « Iuxta regulam sanctae catholicae atque apostolicae Christi Ecclesiae duas etiam naturales voluntates in eo et duas naturales operations esse confitetur et praedicat (eadem Ecclesia). Nam si personalem (quae sequatur numerum personarum) quisquam intelligat voluntatem, dum tres personae in sancta Trinitate dicuntur, necesse est ut et tres voluntates personales et tres operationes personales, quod absurdum est nimis et profanum, dicerentur. Sin autem quod fidei christianae veritas continet, naturalis (ex natura ut principio quo, et sequens numerum naturarum) voluntas est, ubi una haec natura dicitur sanctae et inseparabilis Trinitatis, consequenter et una naturalis voluntas et una naturalis operatio intelligenda est. » (Vide Tract. de Incarnat. th. XL.).

Iam vero tam in Scriptura quam in praedicatione Patrum unitas actionis velut nostrae intelligentiae propinquior ac notior proponitur tamquam principium, ex quo unitas naturae trium personarum deducatur. Sic Filius Dei unitatem potentiae et actionis suae ac Patris ad servandos fideles et ad dandam vitam aeternam inducit velut declarationem, et generatim quod ipse facit opera Patris sui, velut demonstrationem enuntiati mysterii: « ego et Pater unus sumus; Pater in me est, et ego in Patre » Io. X. 28. sqq. (supra p. 23. sqq.). Unitas testificationis iungitur cum uni-

tate essentiae, et testimonium trium est testimonium unius Dei: « tres sunt qui testimonium dant in celo, Pater, Verbum et Spiritus Sanctus, et hi tres unum sunt... testimonium Dei maius est » 1. Io. V. 7. 9. (supra th. V.). Pariter affirmat Filius, omnem operationem Patris inde ab exordio esse suam operationem, et negat potentiam suam esse aliam quam Patris potentiam: « Pater meus usque modo operatur, et ego operor... quaecumque ille fecerit, haec et Filius similiter facit (πατερ και ειναι ουτος πατερ)... Sicut Pater suscitavit mortuos et vivificat, sic et Filius quos vult, vivificat. » « Non potest Filius a se facere quidquam, nisi quod videtur Patrem facientem » Io. V. 17. 19. 21. Ex qua actionis unitate Indaci ipsi intelligebant asseri filiationem Dei propriam et aequalitatem cum Deo: « quia et Patrem suum (πατερα ιδων) dicebat Deum, aequalem (ισον) se faciens Deo » ib. v. 18.

Eodem pertinet, quod in Scripturis operatio divina modo tribuitur uni Deo absolute spectato prater quem aliis non est, modo personis singulis, modo personis coniunctim. « Ego sum Dominus faciens omnia, extendens coelos solus, stabilicibus terram et nullus mecum » Is. XLIV. 24. « Confiteor tibi Pater, Domine coeli et terrae » Matth. XI. 25. « Ad Filium (de Filio) autem dicit: Tu in principio Domine terram fundasti, et opera manum tuarum sunt coeli » Heb. I. 8. 10. « Emittes Spiritum tuum, et creabuntur » Ps. CIII. 30. « Spiritus Domini replevit orbem terrarum, et hie quod continet omnia (πνευμα κυριου το συνεχον τα πνευμα), scientiam habet vocis » Sap. I. 7. (cf. Ambros. de Spiritu Sancto I. II. c. 5.; Cyrill. Alex. Dialog. VII. p. 649, et alibi). « Deus per Filium fecit et saecula » Heb. I. 2. « Nobis unus est Deus Pater, ex quo omnia... et unus Dominus Jesus Christus, per quem omnia » 1. Cor. VIII. 6. In huiusmodi locutionibus, ubi Pater per Filium in Spiritu Sancto creare et operari dicitur, tum relatio originis personarum indicatur, tum praecclare enuntiatur unitas operationis, quod scilicet sicut una natura ita eadem potentia et operatio a Patre in Filium, et a Patre per Filium (a Patre Filioque) in Spiritum Sanctum communicatur. Ideo tam in Scripturis quam fre-

quentissime apud Patres, quando simul cum relationibus internis personarum exprimenda est relatio ad opera, Filius et Spiritus Sanctus dicuntur virtus Patris, et Pater dicitur operari per Filium et Spiritum Sanctum tamquam per suam virtutem, per suum brachium, per suas manus; simul vero quatenus virtus et operatio est una, hoc idem esse declaratur, ac si dicatur Pater operari per semetipsum (supra p. 151. 181; vide Petav. de Deo I. V. c. 8. et 9.).

Penes Patres demonstratio unius essentiae ex unitate operationis, vel vicissim huius ex illa passim obvia est. « Pater, Filius, Spiritus Sanctus tres sunt hypostases, quoniam distincta uniuscuiuscumque est subsistentia; at vero quum personae non quaque sibi proprio modo neque sibi propria electione ac divisim singulas velint et operentur, sed ut unum sunt ($\delta\lambda\lambda\ \acute{e}v\alpha\omega\varsigma$), non tres Dii sed unus est Deus. » Damasc. de duabus volunt. n. 7. Vide Patrum doctrinam inculcentiam apud Petav. Trin. I. IV. c. 15.

Hinc patet, non aliam quam unitatem naturae significari, quando dicuntur tres personae esse unum voluntate, consilio, potentia etc. Non raro autem attributa haec absolute a Patribus exprimuntur ita, ut simul significetur personarum distinctio. Ita quando Pater, Filius, Spiritus Sanctus dicuntur consentire inter se, consultare, una persona alteri cooperari, consensus, consultatio, cooperatio modo intelligenda est, quo consubstantialitas intelligitur. Namque, ut in re alia ait Cyrillus Alexandrinus, « particula cum apposita semper significat alium cum alio » (Anathemat. VIII. contra Nestor. cf. Apolog. ibi contr. Orientales); personarum scilicet non autem per se etiam naturae seu, quod perinde est, operationis (ad extra) distinctio per illam particularum cum exprimitur.

Corollarium 1. Non solum credi debet velut factum relatum trium personarum communis operatio ad extra, quasi vero absolute loquendo posset esse operatio propria uni personae, quin eadem sit omnium trium hypostaseon; sed intelligenda est omnis operatio ad extra tam necessario una trium personarum absqueulla distinctione, quam necessario una est trium natura et tres sunt unus Deus.

Corollarium 2. Sicut sensu declarato nemo potest confiteri unam communem operationem trium personarum, quin hoc ipso affirmet unam numero et indistinctam trium naturam; ita vicissim negatio huius unitatis in operando est argumentum certum vel negatae vel non rite intellectae unitatis naturae. Güntheriani affirmantes, eo ipso quod hypostases divinae realiter distinguuntur, etiam operationem ad extra non posse esse tribus communem et numero unam, sed esse unam operationem uni personae, alteram alteri propriam; hoc etiam solo indicio clarissimo convincuntur, ab ipsis non minus realiter distinctas numero tres substantias seu essentias divinas admitti quam tres distinctas hypostases. Güntherum vero in eo quem dividimus, errore fuisse quoad operationes divinas, est certissimum. « Solvenda est questio, inquit Günther, quaenam ex tribus divinis ac personalibus substantiis ideam Dei de universo et de creatura ad realitatem perduxerit, si ea ad realitatem deducta non est ab omnibus tribus simul. Hoc ultimum nemo certe affirmabit, qui intellexerit distinctionem inter processum realem theogonicum in vita absoluti (h. e. inter processiones substantialium personarum) et inter processum formalem singularium hypostasiem in illa vita (h. e. inter modum, quo singulae personae se sciunt et se ab aliis intelligunt distinctas)... In manifestatione Dei ad extra omnia sunt personalia, h. e. tribuenda ut operatio ac opus operatum uni personae determinatae et nulli alteri, multoque minus omnibus tribus simul. » Docet deinde, creationem praedicandam esse « de nulla alia persona quam de secunda, de Filio; » unionem vero creaturee cum Deo effici a persona tertia. Propaed. T. II. p. 369-372; Symposium Peregrini p. 388. 396. Communitatem operationis non aliam agnoscit, nisi quod in quibusdam operibus una persona unam, alia aliam partem exsequitur. Sic ait, in incarnatione Verbi Spiritum Sanctum produxisse corpus, Patrem creasse animam Christi, vel saltem animae cum corpore unionem effecisse. Propaed. ib. p. 371.; Sympos. p. 396. His omnibus omnino contraria esse doctrinam catholicam, abunde constat ex demonstratis in thesi.

THEISIS XIII.

*De ratione qua attributa quedam et operationes
appropriantur uni personae p[re]e alia.*

* Quamvis ex dictis attributa absoluta et operationes ad extra sint
absque distinctione unum commune tribus personis; nihilominus tam
in Scriptura quam in aliis documentis fidelis attributa quedam et
quedam operationes *appropriantur* uni personae p[re]e aliis. Huius
predicationis ratio est, ut servata absolutorum communitate mani-
festentur singularium personarum proprietates; quare *appropriationis*
fundamentum est attributi absoluti analogia ac veluti affinitas cum
charactere hypostatico personae, cui appropriatur.

1. Ut sit *appropriatio* non sufficit, quod absolutum explicite praedicetur de una aliqua persona; sed *appropriatio* stricto sensu tum solum est, quando absolutum praedicatur de una persona *p[re]e alia*. Ideo non satis commode vel non stricto sensu appellatur *appropriatio* in locis, ubi Pater dicitur « solus potens rex regum... qui solus habet immortalitatem ». 1. Tim. VI.15.; vel ubi Filius ait: « ego sum via, veritas et vita » Io. XIV. 5 (1); vel ubi Apostolis promittitur: « accipietis virtutem supervenientis Spiritus Sancti in vos » Act. I. 8; quae omnia Didacus Ruiz disp. 82. sect. 2. numerat inter *appropriationes* cf. S. Th. I. q. 39. a. 8. Neque enim haec praedicantur ex speciali et propria ratione de una persona *p[re]e aliis*, sed est simpli- citer affirmatio absoluti de una persona (2) etiam per se spectata, ut Deus est, quae sane non magis *appropriatio* dicenda videtur, quam cum singulæ seorsum personæ e. g. praedicantur Deus.

Neque etiam stricto sensu *appropriatio* est, quando no-

(1) Filius Sapientia & factus est nobis via temporalis per humilitatem (humanitatem), quae mansio nobis aeterna est (veritas et vita) per divinitatem » Aug. Trin. VII. o. 3. n. 5.

(2) In ultimo exemplo est quidem *appropriatio* aliqua, quod Spiriti Sancto tribuitur p[re]e ceteris personis operatio ad extra; sed non in nomine *virtutis*, ut Ruiz assumit. Ceterum praedicta potentiae, veritatis, virtutis possunt et solent appropriari uni personæ; verum hoc intelligitur in iis dumtaxt contextibus, in quibus est quedam connumeratio et comparatio aliarum personarum.

men, quod per se significat attributum absolutum habens cognitionem cum proprietate personali, adhibetur sensu relativo ad ipsam personam designandam, ut quando Verbum dicitur Sapientia genita, vel Sapientia subsistens; Spiritus Sanctus amor vel voluntas procedens aut subsistens. Haec non sunt *appropriata* sed *propria*; neque enim his non minimis attributum commune adscribitur specialius uni personæ, sed ipsa proprietas personalis relativa exprimitur.

Sensu stricto itaque *appropriatio* est, quando attributa vel operationes ad extra communes tribus personis praedicantur specialiter de una persona, ut ex tali attributo vel operatione deducatur ad intellectionem aliquam proprietatis personalis. Hic namque est scopus *appropriationis*. « Ob hoc enim quedam sive sub Patris, sive sub Filii, sive sub Spiritu Sancti appellatione promuntur; ut confessio credentium in Trinitate non erret. Quia cum sit inseparabilis, numquam intelligetur Trinitas, si semper inseparabiliter diceretur » s. Leo M. serm. 2. de Pentec. c.3. Quen eundem scopum declarat s. Thomas. Sicut similitudine vestigii vel imaginis in creaturis inventa utimur ad manifestacionem divinarum personarum, ita et essentialibus attributis. Et haec manifestatio personarum per essentialia attributa *appropriatio* dicitur » 1. q. 39. a. 7.

Hinc patet lex seu fundamentum *appropriationis*. Fundamentum scilicet est analogia seu similitudo quorundam absolutorum attributorum cum proprietate hypostatica unius personæ *p[re]e aliis* (1). Nisi enim inter proprietatem et haec

(1) Quoniam Dionysius vulgo Areopagita dictus duplice tradit modum manifestationis mysteriorum per symbola, « quorum unus quidem, ut par est, per similes sacrarum figurarum imagines procedit, alter vero per dissimiles figurarum affirmationes ad omnino dissimilitudinem et discrepantiam enigmita » (Coelest. Hierarch. c. 2. n. 3.); inde etiam in *appropriatione*, quae habet nonnullam analogiam cum theologia symbolica, aliqui Doctores, s. Thomas, s. Bonaventura 1. c., Albertus M. 1. q. 50. m. 1., Alexander Hal. 1. q. 67. m. 3. a. 1. praeferunt similitudinem, de qua in texto loquimur, inducent ut alterum fundamentum dissimilitudinem. « Possunt manifestari personæ divinae per essentialia attributa dupliceiter, uno modo per viam similitudinis, sicut ea quae pertinent ad intellectum appropriantur Filio, qui procedit per modum intellectus

certa quedam attributa, ut a nobis concipiuntur, esset peculiaris aliqua affinitas; praedicatio specialis talium attributorum de una persona intellectioem characteris proprii personalis non iuvaret sed potius impediret. « Si loquamus de appropriatis quantum ad ordinem vel originem quem connotant, sic appropriantur a parte rei propter convenientiam cum propriis personarum. Unde quia Pater a nullo est, et Filius a Patre, et Spiritus Sanctus ab utroque, et huiusmodi ordo attenditur in potentia et sapientia et bonitate; ideo patet ratio appropriandi. Unde illa, quae non connotant aliquo modo ordinem vel originem, non sunt appropriabilia » s. Bonavent. in 1. dist. 34. q. 3.

Quoniam vero characteres personales possunt considerari sub pluribus rationibus diversis, secundum quas eis respondent diversa attributa; hinc fit ut uni personae possint appropriari plura attributa, et vicissim unum attributum possit appropriari non uni solum, sed sub diversa consideratione etiam aliis personis. Sic e. g. *virtus* appropriatur Patri secundum characterem personalem, quatenus est principium omnium processionum ad intra; Filio autem, ut Verbum; alio modo per modum *dissimilitudinis*, sicut potentia appropriatar Patri, ut Augustinus dicit, quia apud nos patres solent esse propter senectutem infirmi, ne tale aliud suspicetur in Deo » S. Th. I. q. 39. a. 7. « Appropriatio fit et secundum rationem similitudinis, si consideretur, quod in divinis personis est; et secundum rationem dissimilitudinis, si consideretur quod in creaturis est..... Sapientia similitudinem habet cum Filio coelesti, in quantum est Verbum, quod nihil aliud est quam conceptus sapientiae; deficit autem interdum illo terreno propter temporis penitentes » Ibid. a. 8. Ceterum Augustinus quem Angelicus appellat, non quidem loquitur de hoe tali fundamento appropriationis, sed solum alieni ait: « apud homines pater deficit senescere; at novi illi (nativitas Filii) sic est, ubi nec crescit Filius nec senescit Pater » contr. Maximin. I. II. c. 14. n. 6. Ad rem ipsam quod spectat, potius ita dicemus: licet fundamentum appropriationis semper sit *similitudo*, scopus tamen directus et princeps potest esse duplex diversus; quandoque enim per appropriationem intenditur manifestatio proprietatis distinctionis, quandoque (supposita distinctione) declaratur aequalitas personarum et unitas in attributis absolutis. Videlicet potest appropriari e. g. sapientia Filio, vel ut intelligatur processio per modum intellectus, vel ut explicite intelligatur vindicteturque Filio eadem absoluta sapientia, quae est Patris. Cf. s. Bonavent. 1. dist. 34. q. 3. ad 2.

quatenus est Verbum per quod facta sunt omnia, atque inde per appropriationem brachium Dei Patris; item Spiritui Sancto ut procedenti per dilectionem appropriatur omnis effectio charismatum sanctificantum atque ideo *virtus*. Hinc est, quod illud Lue. I. 35. : « *virtus* Altissimi obumbrabit tibi », Patres alii de Spiritu Sancto, alii de Filio, alii de Patre interpretantur, quae diversitas locum nullum habet, si appropriatio secundum unum semper modum rata esset ac fixa. Attamen similitudo seu affinitas attributorum absolutorum ac operationum cum proprietatisibus personalibus consideranda est secundum modum, quo in Scripturis exhibetur et secundum normam catholici intellectus. Est enim in Scriptura, in symbolis, penes ss. Patres appropriatio satis frequens, ut inde fundamentum et modus applicationis facile intelligi queat. Aliquis exemplis haec dicta confirmanda sunt et amplius declaranda.

II. In Scripturis, ubi duae vel omnes tres personae connumerantur, frequenter distinguntur praedicati absolutis non sane velut propriis, cum ea alibi demonstrentur communia tribus personis, sed ad designandum characterem personalem singulis proprium. Sic: et divisiones *gratiarum* (*γαρίτουτων*) sunt, idem autem *Spiritus*; et divisiones *ministracionum* (*διάκονων*) sunt, idem autem *Dominus*; et divisiones *operationum* (*ἐπεργηστῶν*) sunt, idem vero *Deus*, qui operatur (*ὁ ἐπεργέντων*) omnia in omnibus » I. Cor. XII. 4. sq. Hie vides appropriationem duplicem; prior est illa notissima, qua in connumeratione Pater dicitur *Deus*, *Filius Dominus* (vide supra p. 172). Appropriatione altera Patri principio sine principio attribuuntur *operationes* virtutum h. e. miraculorum, sicut alibi in symbolis et a Patribus ei appropriatur omnipotentia; Filio ut incarnato ac capiti et Domino Ecclesiae tribuuntur disposita ministeria in Ecclesia; Spiritui Sancto procedenti per amorem tribuantur charismata sanctificantia, quae quidem sanctificatio talen habet relationem et cognitionem ad proprium characterem personalem Spiritus Sancti, et tam constanter in Scriptura et a Patribus derivatur peculiariter a Spiritu Sancto, ut non nullis theologiae sanctificatio non per appropriationem tan-

tummodo, sed ut *proprium* de tertia persona enuntiari visa sit; certe a Patribus aliquando virtus sanctificans (*διναρις άγιατων*) dicitur proprius character Spiritus Sancti (Petav. I. VII. c. 13. n. 21 sq.), et rationem *domi* seu *donabilis* sub peculiari quodam respectu esse propriam tertiae personae, communis est doctrina. Sed de his alibi dicendi locus erit. Interea illud tenendum ut certissimum, efficientiam charismatum creatorum Spiritui Sancto non propriam esse prae reliquis personis, sed appropriatam ob specialem affinitatem horum effectum cum eius charactere personali.

Pertinet ad appropriationem frequentissima velut distributionis operationis ad extra per particulas indicantes relationem originis inter ipsas personas operantes una operatione. Pater per Filium in Spiritu Sancto operari dicitur (supra p. 180), vel omnia creata dicuntur esse ex Patre per Filium in Spiritu Sancto. Ad illud quod legitur Rom. XI. 36, advertit Augustinus: « quoniam unus est Deus sed tamen Trinitas, nec confuse accipiendum est: *ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia* » Aug. Trin. VI. c. 10. n. 12. Addit s. Thomas: « *ex ipso* dicitur propter Patrem, *per ipsum* propter Filium, *in ipso* propter Spiritum Sanctum » (cf. S. Hilar. Trin. I. II. n. 1).

Commentatur vero Angelicus hanc distributionem ita, ut coincidat cum sollemni illa appropriatione *potentiae* ad Patrem, *sapientiae* ad Filium, *bonitatis* ad Spiritum Sanctum I. q. 39. a. 8. ad 4. De hac appropriatione potentiae, sapientiae, bonitatis pluribus agit Richardus Victorius c. 2. in libello, quem de *tribus appropriatis* scriptis ad s. Bernardum; eademque iterum repetit de Trin. I. VI. c. 15.

Distinctior autem expolitio illius ordinis, *ex quo, per quem, in quo omnia*, continetur appropriatione apud Patres non minus frequenter, qua sive in creatione generatim sive potissimum in creatione angelorum et hominum Patri tribuitur consilium, voluntas (*βολης*) aut imperium operis, Filio executio (*ἐνεργεία* vel *δημιουργία*), Spiritui Sancto perfectio (*τελεωσίς*), quea est in sanctificatione. « In angelorum creatione cogita mihi causam quea sine principio est principium (*την προκαταρκτικην αἰτιαν*), Patrem; conditricem (*την*

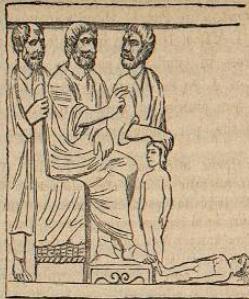
δημιουργίαν) Filium; perfectricem (*την τελειωτικην*) Spiritum; ut *voluntate* quidem Patris sint administratori Spiritus, *operatione* (*ἐνεργείᾳ*) vero Filii ad existentiam perducantur, adventu autem Spiritus perficiantur; porro perfectio angelorum sanctificatio est » s. Basil. de Spiritu Sancto c. 16. Eadem, ut patet, est ratio appropriationis in creatione hominis: « primum omnium credendum est, unum esse Deum, qui cuncta ex nihilo per Verbum suum fecit, et per Spiritum Sanctum animavit » Ambros. in symbol. c. 6. (I) (cf. Petav. I. VII. c. 14. n. 21-23). Recole quae diximus supra p. 181. sqq.

Hanc appropriationem insigilli expressam cernere est in sarcophago Musei Lateranensis eruto ex crypta penes sepulchrum sancti Pauli Apostoli gentium in via Ostiensi. Sculptura putatur esse saeculi IV° sed, ut in huiusmodi operibus saepe usuvenit, probabiliter derivata ab exemplari vetustiori. Hanc, de qua nos agimus, cum reliquis cælaturis in eodem monumento effectis, illustrarunt eruditissimi suis commentariis viri doctissimi, primum cl. P. Ios. Marchi, tum cl. I. B. De Rossi, denique cl. P. Raphael Garuccii, cui Archaeologo praestantissimo ectypion in acceptis reffero (2).

(1) Tractatum hunc in symbolum sive de Trinitate editores Maurini operum Ambrosii, licet fateantur antiquum, velut supposititum in appendice reisercent, Recensent Aug. Hahn in Bibliotheca symbol. p. 16. illum iterum vindicavit Ambrosio.

(2) Quamvis quoad rei caput plena esset consensio inter eruditissimos Archaeologos, fuit tamen de applicatione et de appropriationis velut ultima specie non parva opinione diversitas. Ineptus essem, si de canonibus disciplinae archaeologicae vellem ego homo profanus meam interponere sententiam. Nihilominus quatenus de appropriationis legibus ex Scriptura et Patrum doctrina in theologia agitur, certa sunt sequentia. 1°. Ubi non diversa opera diversi personis singulatim attribuantur e. g. creatio, reparatio, sanctificationis charismata, sed unum opus e. g. creatio hominis secundum rationes et velut partes diversas distribuitur in tres personas, constanter penes Patres consilium tamquam mente conceputum appropriatur Patri, operatio Filio, perfectio Spiritui Sancto (sen si de homine agitur, effectio imaginis naturalis est Filii, consummatio similitudinis supernaturalis est Spiritus Sancti).

2°. Pater operationibus ad extra se manifestat per Filium, qui est

* visibile Patris * et * facies Patris, * ac per Spiritum Sanctum. Pater est in se Deus invisibilis, Filius in apparitionibus et manifestationibus est Dominus visibilis; * a primordio enim Sermo erat apud Deum, et Deus erat Sermo, cui data est a Patre omnis potestas in celo et in terra.... ipse ad humana semper colloquia descendit ab Adam usque ad patriarchas et prophetas. Tertull. citatus p. 190. Porro 3^a. Pater dicit h. e. general Verbum ad intra * plenus idearum * cum relatione (rationis) ad extra, ad omnia opera creanda; Spiritus Sanctus preedit ut *donum* cum relatione item ad rationales sanctificandas creaturas. Quando itaque Pater loquitur: faciamus hominem etc., hoc est immediate consilium et * irradiatio sua voluntatis * in Filium et in Spiritum Sanctum, non autem concipitur in hoc negotio appropriationis ut locutio ad ipsa creanda, seu ut operatio; haec enim appropriat Filius et Spiritui Sancto velut * manibus Patris. * Recole dicta (pag. 180-183.) 4^a. In hoc ipso, quod Patri videtur tribui solum consilium, Filio et Spiritui Sancto operatio et perfectio, ostenditur in tribus personis unitas et consilii et operationis; nam * unus Deus fabricator.... fecit ea per semetipsum hoc est per Verbum et per Sapientiam suam * (per Spiritum Sanctum) Iren. citatus p. 151. 5^a. Advertisit cum aliis s. Basilius 1. de Spiritu Sancto e. 16. et 18., in relatione ad nos Patrem velut remotiorum esse, Spiritum vero Sanctum propinquorem: * via itaque cognitionis Dei est ab uno Spirits per unum Filium ad unum Patrem.. Qui dona distribuit, occurrerit primum Spiritus Sanctus, tum cogitamus eum qui misit (Filium), postremo pertingimus ad fontem ac causam (scilicet causam προαπόστολον) bonorum; * atque ideo, ait, Apostolum 1. Cor. XII. 4-6. personarum ordinem inversum posuisse. Cf. Iren. I. V. e. 36. n. 2.

Quando itaque conspicio tres personas simul ad creationem hominis referri, quarum una adest velut agens per duas alias, habens in-

Appropriata alia referuntur et explicantur e. g. ab Augustino: * *aeternitas* in Patre, *species* in imagine, *usus* in munere * Trin. I. VI. c. 10, quae ipse refert velut ex s. Hilario (cf. Ambros. in symbol. Apost. c. 1.), quamvis Hilarius Trin. I. II. n. 1. ea habeat paulo aliter disposita: * unus Deus Pater ex quo omnia, et unus unigenitus Dominus noster Jesus Christus, per quem omnia, et unus Spiritus do-

super quodammodo fronti inscriptum nomen Patris; altera tamquam *Dominus manifestatus* solo insidens creat elata manu seu ibendo seu benedicendo; tercia imposita manu obumbras perficit sanctificando; perinde mili videtur, ac si legem verba Patrum: Deus ad faciemundum quae ipse apud se praefinierat fieri, ipse suas habet manus, adest enim ei semper Verbum et sapientia, Filius et Spiritus, per quos et in quibus omnia libere et sponte fecit * Iren. I. c. * Deus solus cum esset nihil habens sibi coeicum, voluit mundum creare... Verbo quidem creat, Sapientia vero ornat... atque ita additit ei aliis * Hippol. citatus p. 154. * Itaque tria intelligi mandantem Dominum, creans Verbum et confirmandum Spiritum... Principium omnium quae sunt, num est per Filium condens et perficiens in Spiritu * s. Basil. citatus p. 181.

Si verum est, quod ait cl. I. B. de Rossi, solium cui insidet persona representata ut creans Hevam, esse sedem pontificalem; novum huic nostrae explicationi iam aliunde certae accedit argumentum. Sacerdotium enim est secundae personae proprio quidem ut incarnatae, per τριηλήμα vero ante incarnationem in theophanis V. T. thes. XI. n. IV.). Apud Philonem ὁ λόγος, qui et Angelus Domini et Mediator, frequentissime comparet ut λεπτορροή, ἡρός θεοῦ et ἄρχος τε. His mundus, inquit, est templum Dei, τὸ δὲ καὶ ψυχὴν ὁ προτόγονος αὐτοῦ θεὸς λόγος De Somn. ed. Höschel p. 597. Vide Grossmanni Quaestiones Philonaeas p. 48. Cf. Ecclesi. XXIV. 14. gr. 10. (Cornel. a Lapide in h. l.).

Nihilominus si duas personae, insidens solo et altera manum impensis, per se sola spectarentur, sine dubio possent sub alia ratione intelligi Pater mandans et Filius exsequens; sed omni analogiae et omnibus modis appropriationis secundum notiones theologicas repugnat, ut persona prima, * qua velut remotor est creatura et quae adstat tamquam operans per duas alias personas, intelligatur vel Filius vel Spiritus Sanctus; optime autem ei spectatae in complexu cum duabus aliis personis congruent omnia, quae nobis tradita sunt de appropriationibus ad Patrem, qui sese manifestat ad extra per Filium Dominum operantem et per Spiritum Sanctum perficiensem, ut in cognitionem adducamur Patris, cuius substantia figura ac plena expressio ad intra est Filius, sicut voluntatis seu dilectionis in Patre Filioque spectatae terminus est Spiritus Sanctus, in quo processiones ad intra absolvuntur.

num in omnibus... una potestas ex qua omnia, una progenies per quam omnia, perfectae spei munus unum. Nec deesse quidquam consummationi tantae reperietur, intra quam sit in Patre et Filio et Spiritu Sancto, *infinitas in aeterno, species in imagine, usus in munere.* Interpretatur vero Augustinus l. c. et ex eo s. Thomas l. q. 39. a. 8. haec ita, ut *aeternitas* respondeat proprietati Patris tamquam principii sine principio; *species* seu pulchritudo proprietati Filii, quatenus est perfecta imago Patris ex ipso modo processionis per generationem; *usus* seu *dilectio, delectatio et felicitas* proprietati Spiritus Sancti procedentis per amorem Patris ac Filii.

Facile iam explicabis, quando ab eodem Augustino praedicantur in Patre unitas, in Filio aequalitas, in Spiritu Sancto unitatis aequalitatisque concordia; et haec tria unum omnia propter Patrem, aequalia propter Filium, connexa omnia propter Spiritum Sanctum. » Doctr. christ. l. I. c. 5. Vide s. Bonaventur. l. dist. 31. a. 2. q. 3. Item alia: « est ergo Pater Filio veritati origo verax, et Filius de veraci Patre orta veritas, et Spiritus Sanctus a Patre bono et Filio bono effusa bonitas. » Serm. 71. n. 18. Pariter in symbolis distinctio est Dei Patris *omnipotens, creator;* tum Filii *Domini, Spiritus Sancti vivificantis, qui locutus est per prophetas.* Denique ad orandi modum quod spectat, Christus Dominus ipse secundum humanitatem tum obedientiam et satisfactiones pro nobis tum orationes explicite direxit ad Deum Patrem, quamvis haec omnia referrentur ad Deum unum et trinum; eamdemque praeter alias formam orandi nos docuit, quam et Ecclesia in sacra liturgia frequentissime sequitur, ubi rogatur Pater omnipotens aeternus Deus per Iesum Christum Dominum nostrum Filium eius, qui cum ipso regnat in unitate Spiritus Sancti Deus. Quae omnia praesertim in coniunctione cum aliis formis, quibus dirigitur oratio ad Filium et ad Spiritum Sanctum, pertinent ad exprimendam unitatem Dei in distinctione personarum simul cum ordine processionum. Cf. s. Fulgentium fragm. 29. p. 626; vide Didac. Ruiz disp. 82 sect. 4. et 7.

THESS XIV.

De mutua dicinaria personarum circummissione.

Quae dici solet circummissione (*περιοχης; circummissione*) divisionarum personarum, quoad rem ipsam non est aliud quam numerica unitas naturae in tribus personis distinctis per relationes originis; formaliter vero circummissione intelligitur necessaria ex hac unitate et distinctione exurgens personarum mutua velut commematio seu immunitas in se invicem. »

I. Doctrina frequens apud ss. Patres et theologos de hac habitudine, quam Gracci *περιοχης; circummissione*, vetustiores scholastici ut a. Bonaventura (l. dist. 19. P. I. q. 4.) aliquando *circummissionem* vel ut Aureolus (l. dist. 19. P. II. a. 1. propos. 2.) *circumcessionem*, recentiores *circummissionem* appellarent, non aliud est quam declaratio veritatis ab ipso Christo Domino totidem verbis expressae. « Ego et Pater unus sumus... ut cognoscatis et credatis, quia *Pater in me est et ego in Patre* » Io. X. 38. « Qui videt me, videt et Patrem... non creditis quia *ego in Patre et Pater in me est?* » ib. XIV. 9. 10. « Ut omnes unum sint, sicut tu *Pater in me et ego in te*, ut et ipsi in nobis unum sint... Et ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut et nos (*καλως ημεις*) unum sumus » ib. XVII. 21. 22. Quamvis in hisce locis explicite de Spiritu Sancto non agatur, supposita tamen distinctione tertiae personae et unitate essentiae sicut in Patre et Filio ita in omnibus tribus personis, eadem prorsus habitudo circummissionis mutuae aliarum personarum in Spiritu Sancto et vicissim necessario admittenda est. Adiungi tamen potest praecedentibus explicitum testimonium Apostoli de Spiritu Sancto: « nobis revelavit Deus per Spiritum suum... Quis enim hominem scit, quae sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Ita et quae Dei sunt, nemo cognovit nisi *Spiritus Dei* » 1. Cor. II. 11.

2°. In his omnibus locis declaratur distinctio personarum, formaliter ut sunt Pater et Filius et Spiritus Sanctus, simulque unitas naturae seu essentiae earumdem. Tum sive ut ulterior declaratio huius unitatis et distinctionis sive